

БЕКЕТОВ ЈУНАК, НИ ТАМО И НИ ОВДЕ

Самјуел Бекет, *Сабране крајње прозе 1929–1989*, приредио С. Е. Гонтарски, превела Ивана Ђурић Пауновић, „Геопоетика”, Београд 2013

У предговору издању Бекетових кратких проза, Гонтарски тврди да је, упркос чињеници, да је кратка проза основни израз Самјуела Бекета, рецепција ове форме генерално није добра. Бекет је свакако много познатији по својим романима и драмама, међутим, он је заиста у праву када тврди да занемаривање ове форме Бекетовог књижевног израза представља озбиљно нарушавање кохерентности његовог опуса. Кратка проза најсувисије осликава оно што је суштина Бекетовог стварања, дакле, свест о самоћи, огољености, исечку без прошлости и будућности. Из тог разлога објављивање ових проза представља вишеструко значајан подухват.

Врло је индикативно што се овде могу уочити све основе Бекетове поетике. Посебно „Текстовима низашта”. Сви његови јунаци су на маргини, социјални, емотивни и физички богаљи. Сви су у одсечку времена – без прошлости, без будућности. Генијалност заборављања је његово подривање идентитета. У „Текстовима низашта”, у тексту 1, његов наратор каже: „Нисам могао да останем а нисам могао ни да кренем даље.” (стр. 100) Његова поетика садржана је у тој једној реченици. Заглављени у тренутку који се понавља, његови јунаци проживљавају генијалност заборављања, демитологизујући концепцију идентитета и самосвојности. Без онтолошког упоришта, без икаквог смисла, подривајући сваку цивилизацијски постигнуту концепцију доживљаја себе и улога у свету, наратор 1. текста низашта каже: „Да, био сам свој сопствени отац и био сам сам себи син, постављао сам себи питања и одговарао што сам боље умео, причао сам себи ту причу из вечери у вече, исту стару причу коју сам знао напамет и у коју нисам могао да поверујем.” (104) Даље, стил Бекетове прозе заправо дочарава ту волшебну ситуацију осликану реченицом – не могу да останем, а не могу ни даље – речи се рађају у понору безизлазности и поново увиру у њега. Његови јунаци говоре, говоре до самозаборава, они су испражњени, без садржаја, остаје само гола прича. Сво утемељење једног Ја постаје и остаје прича, причање и то причање које осликава немоћ речи. Тако немоћ речи и немоћ акције постаје основна формула Бекетових јунака. Врло сликовито, на самом крају, последња реченица наратора прозе „Крај” гласи: „Сећање долази бледо и хладно, на причу коју сам можда испричао, причу која је слична мом животу, хоћу рећи, без храбрости да се оконча, без снаге да се настави.” (99) Већина јунака Бекетових проза су физички ускраћени, богаљи, у немогућности да се физички помере с места. Лишени могућности физичке акције они репрезентују немоћ акције субјекта,

социјалну и моралну немоћ, а најпосле и вечност као немогућност субјекта. Лишен по-крета, уклоњен од света, његов јунак се своди на чисту свест упућен ка унутрашњости. У том правцу креће се и експериментаторски дух његове прозе који од прича, у којима је фабуларна нит релативно очувана („Узнесење”, „Sedendo et Quiescendo”, „Један случај у хиљаду” и „Прва љубав”), иде ка текстовима који представљају испитивање постојања у најогољенијем облику. У том смислу врло је сликовит низ проза под називом „Исхлапотине”, као и оне „Из напуштеног дела”. Тако је у „Исхлапотини 4”, на пример, немогућност субјекта осликана на тај начин што наратор или просто глас који говори каже да је одустао још пре рођења. Он се оштро одређује насупрот ономе који је морао да се роди, који је имао живот који није вредан живљења, но он-глас прича причу о његовој смрти. Дакле, остаје само свест, глас, причање, јер је он – који је живео – потрошен. Наступа тишина и „нема више никаквог ја, никада више неће изговорити ја, никада више ништа неће изговорити...” (224) Ови фрагменти прича више него приче представљају огољену свест која је репрезентована у непрекидној нарацији и која сходно томе нема почетка ни краја, јер је свест ентитет који не познаје форму, који је осуђен на бескрај. Свест без тела централна је преокупација ових текстова и представља окосницу његове поетичке мисли која је на различите начине варирана и у његовим романима. Сходно томе, није случајно што је Гонтарски у предговору споменуо да је кратка проза „основно средство креативног исказа Самјуела Бекета”.

На тај начин се овај збир његових прозних текстова може читати и као Бекетова поетичка мапа, но у сваком случају представља незаобилазан и јединствен део његовог опуса.

Бранислава ВАСИЋ РАКОЧЕВИЋ